

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

24.10.2014

Svar på spørsmål fra kontroll og konstitusjonskomiteen vedrørende salg av marinefartøy

Jeg viser til brev datert 14. oktober 2014 hvor Stortingets kontroll- og konstitusjonskomitee ber meg redegjøre for forholdene rundt salg av en rekke tidligere norske marinefartøy som er omtalt i Dagbladet i en serie av artikler.

Generelt om regelverket for eksportkontroll

Eksportkontrollen er regulert i lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi og forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester av 19. juni 2013, sist endret 9. september 2014 (heretter forskriften), samt tilhørende retningslinjer. På tidspunktet for de aktuelle utførelsene gjaldt eksportkontrollforskriften av 10. januar 1989. Det er ikke innholdsmessige forskjeller av betydning for denne sak mellom de to forskriftene.

Enhver vare, teknologi eller tjeneste som er omfattet av en av departementets to kontrollister for henholdsvis forsvarsmateriell og flerbruksvarer er underlagt lisensplikt for utførelse fra norsk tollområde.

Lisensplikt kan også gjelde for varer som ikke omfattes av de to listene. Det vises her særlig til den såkalte «fang-alt»-bestemmelsen i forskriftens § 7, og særlig bokstav c. I henhold til den bestemmelsen utløses lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk i områder hvor det er krig, krig truer eller borgerkrig. I den tidligere forskriften fremkom denne regelen av § 1, bokstav f.

Postadresse:
Postboks 8114 Dep
0032 Oslo, Norge

Kontoradresse:
7. juni plass 1
0251 Oslo

Bank innbetalinger:
7694.05.12618
Org. nr.:972 417 920

Telefon:
+47 23 95 00 00
Telefaks:
+47 23 95 00 99

Saksbehandler
Tittel
post@mfa.no
www.regjeringen.no/ud

Lisenssøknader behandles av Utenriksdepartementet. Utenriksdepartementets oppgave er å ta stilling til om konkret utførsel er underlagt lisensplikt og i tilfelle foreta en vurdering av om lisens bør utstedes eller ikke. Departementet har også en generell opplysningsplikt ved henvendelser om innholdet og forståelsen av regelverket.

Faktum i saken

Dagbladets artikler omhandler salg av ti utrangerte marinefartøyer. Nedenfor følger en gjennomgang av Utenriksdepartementets befatning med eksport av disse båtene.

Seks missiltorpedobåter av Hauk-klassen

Utenriksdepartementet har tidligere avslått søknader om utførselslisens for missil-torpedobåter (MTB) i Hauk-klassen med militær utrustning. Grunnlaget for avslaget var at fartøyene på den aktuelle tiden var omfattet av kontrollisten for forsvarsmateriell (Liste I) og at de strenge vilkårene for innvilgelse av lisens ikke var oppfylt.

Utenriksdepartementet ble i møte med Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) 13. januar 2012 orientert om at det var vanskelig å finne godkjente kjøpere av MTBene i sin militære versjon. FLO ønsket derfor å bygge om MTBene til sivile fartøyer, og presenterte et konsept for hvordan dette skulle gjøres.

I Utenriksdepartementets svar til FLO den 23. januar 2012 om Forsvarets forslag til ombygging båtene, stilte departementet krav om at våpenfester ble gjort varig ubrukbare og at alle våpen- og militære systemer ble fjernet fra båtene. Departementet vurderte at Forsvarets forslag til ombygging av MTBene ved verft i Norge, slik som framlagt i møtet 13. januar 2012 samt framsendt dokumentasjon, ville medføre at båtene etter ombygging ikke var omfattet av kontrollistene.

Utenriksdepartementet mottok den 16. januar 2012 fra FLO en sluttbrukererklæring fra et britisk selskap, som ble presentert som potensiell kjøper av de eventuelle demilitariserte MTBene.

I Utenriksdepartementets svar til FLO datert 23. januar 2012 ble det vist til at Utenriksdepartementet hadde vurdert framlagt informasjon om sluttbruk og sluttbruker av båtene etter ombygging og slått fast at de ombygde fartøyer i sivile operasjoner underlagt britisk flagg og jurisdiksjon, ikke ville utløse lisensplikt etter «fang-alt»-bestemmelsen.

Departementet la med andre ord til grunn at etter demilitarisering og ombygging var MTBene å anse som sivile fartøyer, uten militære kapasiteter ut over andre sivile hurtiggående fartøyer.

Utenriksdepartementets vurdering var også at sluttbrukerdokumentasjonen FLO hadde fremlagt viste at fartøyene skulle utføres til et britisk selskap som skulle operere fartøyene under britisk flagg og britisk jurisdiksjon, med mannskap fra europeiske land. Det var videre opplyst at fartøyene skulle operere i ECOWAS (Economic Community of West African States) ifm fiskerioppsyn. Utførselen ble derfor ikke ansett å utløse lisensplikt etter «fang alt»-bestemmelsen.

I juni 2012 henvendte Toll- og avgiftsdirektoratet (TAD) seg til Utenriksdepartementet på vegne av britiske tollmyndigheter med spørsmål om en mulig kobling av de norske MTBene til en mottaker i Nigeria som i en nigeriansk avisartikkel var beskyldt for korrupsjon. I lys av eksportørens plikt til å frembringe all relevant informasjon ble TAD bedt om å informere FLO om saken. Utenriksdepartementet mottok en e-post 17. august 2012 fra TAD som var oversendt fra FLO. I denne eposten bekreftet FLO at MTBene var under ombygging for klargjøring til eksport, at kjøper var det britiske selskapet, og at destinasjonen var Storbritannia. Utenriksdepartementet mottok i etterkant ingen endret sluttbrukerdokumentasjon i denne saken.

KNM Horten

Utenriksdepartementet vurderte 13. november 2009 at KNM Horten ikke var omfattet av departementets kontrollister. FLO ble underrettet om vurderingen i e-post av samme dag. Samtidig minnet Utenriksdepartementet om at forskriftens «fang-alt»-bestemmelse kunne innebære at utførsel av fartøyet likevel ville kunne være omfattet av lisensplikt avhengig av mottaker og formål.

Januar 2011 ble KNM Horten forsøkt solgt til et rederi. I dette tilfellet ble salget underlagt lisensplikt og lisens avslått med bakgrunn i dagjeldende forskrift § 1 pkt. f) og h) som tilsvarende någjeldende forskrifts § 7 bokstavene b) (militær bruk i områder som er underlagt våpenembargo besluttet av FN eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til) og c) (militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig).

Utenriksdepartementet mottok 7. september 2012 en henvendelse via FLO fra den nigerianske ambassaden i Stockholm med et ønske om at nigerianske personer skulle få adgang til å inspisere KNM Horten. FLO ble i en e-post 10. september 2012 orientert om at Utenriksdepartementet ikke motsatte seg at nigerianske personer inspiserte fartøyene, men at et eventuelt salg av KNM Horten til sluttbruker i Nigeria ville være gjenstand for vurdering av lisensplikt gjennom 'fang-alt' -bestemmelsen.

Det var først etter salget 8. oktober 2012 at Utenriksdepartementet ble kjent med opplysninger om at KNM Horten var solgt til et britisk selskap. Departementet tok 11. oktober 2012 kontakt med FLO for å få denne informasjonen verifisert med sikte på å avklare eventuell lisensplikt. Det ble da meddelt fra FLO at sluttbrukerdokumentasjonen var identisk med den som var mottatt ifm salget av

MTBene. Basert på den forelagte informasjonen bekreftet Utenriksdepartementet i en e-post den 12. oktober 2012 at salget ikke utløste lisensplikt.

På bakgrunn av oppslag i Dagbladet juni 2014 om salget av KNM Horten var Utenriksdepartementet i kontakt med britiske myndigheter. De bekreftet at fartøyet lå til kai i England, og at fartøyet var lisensiert for utførsel. Utenriksdepartementet orienterte britiske myndigheter om at både MTBene og KNM Horten ble utført fra Norge med en sluttbrukerdokumentasjon som viste at salget var til britisk selskap og at fartøyene skulle føre britisk flagg.

KV Titran

På forespørsel fra FLO i mars 2011 opplyste Utenriksdepartementet i e-post av 27. april 2011 at KV Titran ikke var omfattet av departementets kontrollister. Dette på basis av mottatte opplysninger om at KV Titran var et passasjerskip bygget for personelltransport. Vurderingen baserte seg på en forutsetning om at det ikke var montert listeført materiell på fartøyet, at det var sivilt klasset da det ble bygget, og at det senere ikke var modifisert for tilpasninger til militær bruk. FLO ble bedt om å bekrefte disse forholdene. Utenriksdepartement minnet videre om «fang-alt»-bestemmelsen. FLO har ikke vært i dialog med Utenriksdepartementet om salg av KV Titran etter dette tidspunkt.

KNM Hessa og KNM Vigra

Utenriksdepartementet har ikke mottatt henvendelser fra FLO om fartøyene KNM Hessa og KNM Vigra.

Hvorvidt regelverk og retningslinjer er fulgt av Utenriksdepartementet i den konkrete saken omtalt av Dagbladet

Som vist over har Utenriksdepartementet vært involvert ved salget av åtte av de 10 båtene.

Av disse båtene var en båt et sivilt fartøy i utgangspunktet. De syv andre båtene ble vurdert som sivile fartøyer etter demilitarisering og ombygging foretatt av FLO. Ingen av båtene var omfattet av kontrollistene på tidspunktet for eksport, og var derfor ikke omfattet av automatisk lisensplikt. Alle båtene var således kun gjenstand for lisensplikt dersom de var omfattet av «fang-alt»-bestemmelsen i dagjeldende forskrift § 1, bokstav f, om varer «...til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig». Tilsvarende bestemmelse følger av gjeldende forskrift § 7, bokstav c.

Jeg vil understreke at det er eksportørens plikt å foreta den første vurderingen av om et salg kan være omfattet av forskriftens § 7 bokstav c. Dersom eksportøren kommer til at

det er tilfelle, eller dersom eksportøren er i tvil, har vedkommende eksportør en plikt til å forelegge saken for Utenriksdepartementet.

Eksportøren har dernest en plikt til å fremlegge relevant informasjon knyttet til en vurdering av lisensplikt. Når henvendelsen mottas i Utenriksdepartementet vil departementet vurdere den opp mot kriteriene i forskriftens § 7, bokstav c. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon avhenger særlig av de aktuelle varenes strategiske verdi. Dersom den strategiske verdien anses å være høy, risikoen for avledning er høy, eller det kan stilles spørsmål ved sluttbruk og sluttbruker, vil krav til dokumentasjon øke og samarbeidende nasjonale myndigheter konsulteres.

I sakene om avhending av de syv utrangerte fartøyene som ble forelagt departementet av FLO, har den strategiske verdien etter demilitarisering vært vurdert som lav gitt at disse ble ansett som sivile fartøy. I disse sakene ba man derfor ikke om ytterligere sluttbrukerdokumentasjon utover den som ble fremlagt med Storbritannia som destinasjon. Man la i vurderingen også vekt på at britisk eksportkontrollregelverk tilsier at tidligere militært utstyr er lisenspliktig uavhengig av nåværende tilstand. Denne kunnskapen forsterket på det aktuelle tidspunkt Utenriksdepartementets vurdering om at den sluttbrukerdokumentasjon som lå til grunn ikke ville utløse lisensplikt under forskriftens «fang-alt»-bestemmelse.

Utenriksdepartementet har i lys av denne saken vurdert at deler av eksportkontrollregelverket tidligere kan ha åpnet for en for stor grad av skjønn hos eksportøren mht. om en vare er lisenspliktig eller ikke. Utenriksdepartementet valgte derfor i september 2014 å stramme inn og tydeliggjøre regelverket ved at det nå er innført lisensplikt for alt materiell som er særlig konstruert eller modifisert for militær bruk, og som på et tidspunkt har vært omfattet av liste I, uavhengig av tilstand ved utførsel fra Norge.

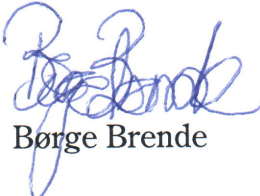
Dette betyr at i dagens regelverk vil tidligere militære fartøy som er ombygd til sivile formål være omfattet av liste I, automatisk være underlagt lisensplikt og dermed trenge en lisens fra Utenriksdepartementet for utførsel fra Norge. Fartøyer som har vært benyttet av Forsvaret, men som aldri har vært modifisert for militær bruk, vil fortsatt kun være gjenstand for vurdering opp mot § 7 ved utførsel fra Norge.

Utenriksdepartementets oppgave er å ta stilling til om konkret utførsel er underlagt lisensplikt og i tilfelle foreta en vurdering av om lisens bør utstedes eller ikke. Det er min vurdering at regelverket har vært fulgt fra departementets side i disse sakene. Utenriksdepartementet har i alle lisenssaker vedrørende utførsel av utrangerte marinefartøyer basert seg på den informasjonen som har vært forelagt av FLO. Departementet har ikke funnet grunn til å trekke disse opplysningene i tvil.

Avslutningsvis vil jeg understreke at Norge ikke praktiserer et forbud mot eksport av demilitarisert materiell. På det aktuelle tidspunktet var det heller ingen generell

lisensplikt for slikt materiell. Eksport til Nigeria ville, som eksport til andre destinasjoner, ha blitt vurdert konkret opp mot forskriftens § 7, og særlig bokstav c) «...til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig» i hvert enkelt tilfelle. Etter dagens regelverk er det nå innført generell lisensplikt på demilitarisert materiell.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Børge Brende', written in a cursive style.

Børge Brende